RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 238/X

Datum: 4.10.67.

OBSAH

St. SÁDOVSKÝ /Rudé právo/	Uspořádání voleb do národních výborů, Slovenské národní rady a Národního shromáždění v roce 1968.	str. 2
J. HENDRYCH /Rudé právo/	Některé ideologické otázky a závěry ke IV. sjezdu Svazu čs. spisovatelů	str. 6
Miroslav PASTYŘÍK /Rudé právo/	Z diskuse na zasedání ÚV KSČ	str. 15
Václav ŠKODA /Rudé právo/	Z diskuse na zasedání ÚV KSČ	str. 16

RUDÉ PRÁVO, 29. září 1967, str. 2.

2/238/X

Uspořádání voleb do národních výborů, Slovenské národní rady a Národního shromáždění v roce 1968

Z projevu soudruha St. SÁDOVSKÉHO na zasedání ústředního výboru KSČ ve dnech 26.-27. září 1967

Komunistická strana Československa, vycházejíc ze základních principů naší ústavy, že všechna moc v Československé socialistické republice patří pracujícímu lidu, který ji vykonává prostřednictvím svých volených orgánů, věnuje formování a působení zastupitelských sborů mimořádnou pozornost. To vyplývá z politického významu a samotné podstaty voleb, které mají v naší zemi bohaté a hluboké tradice.

Prostřednictvím voleb a v souladu s naší socialistickou ústavou prohlubujeme a upevňujeme vládu lidu, rozvíjíme jeho aktivní a masovou účast na řízení a správě státních záležitostí. Strana tak důsledně a neustále v teorii i praxi rozvíjí Leninovu myšlenku, že vývoj politické emancipace širokých vrstev lidu nachází jen za socialismu reálné a plodné uplatnění a volby se stávají jedním z nejvýznamnějších projevů suverenity lidu.

V tomto směru chceme a budeme usilovat, aby i nastávající volby přispěly k dalšímu upevnění jednoty naší socialistické společnosti, jednoty národů a národností republiky, k prohloubení vedoucí úlohy strany, k aktivizaci politického a veřejného života, v duchu závěrů XIII. sjezdu strany.

□

Každé volby se ve vývoji naší socialistické společnosti vyznačovaly určitými charakteristickými rysy, odpovídajícími danému stupni společenského vývoje.

XIII. sjezd strany dospěl po všestranné a hluboké analýze dosavadního stupně vývoje k závěrům, že vstupujeme do nové etapy, v níž budeme dále rozvíjet socialistické výrobní vztahy, plněji využívat předností a možností socialismu k všestrannému rozvoji společnosti. Sjezd současně zdůraznil, že další vývojový proces je bezprostředně spjatý s rozšiřováním socialistické demokracie a stále aktivnější účastí pracujících na řízení a správě státu.

Tyto podmínky jsou objektivním základem pro prohlubování politické a morální jednoty naší společnosti. Začínají se naplňovat historická slova V. I. Lenina o tom, že stále méně bude politiky ve smyslu řešení antagonistických rozporů mezi třídami nebo sociálními skupinami a její obsah se bude zřetelně přesouvat k účelnému, vědou poznanému a praxí ověřovanému určování cest a prostředků pro dosahování vyšších vývojových stupňů společnosti.

V současnosti i v další perspektivě vývoje problém sjednocování zájmů mas musíme hodnotit podstatně jinak. Jde o složitější utváření jednoty na základě objektivních celospolečenských zájmů lidí v rozmanitých oblastech společenského působení a s nimi spjatých společenských zájmů a potřeb lidí.

Je nesporné, že hlavní silou schopnou překonávat existující, často velmi různorodé tendence v myšlení a praxi, schopnou sjednocovat často protichůdné zájmy i budovatelské úsilí všech složek společnosti je svazek dělnické třídy, družstevního rolnictva a inteligence, v němž nadále má rozhodující postavení dělnická třída. Vedoucí úloha dělnické třídy plyne především z toho, že je nejbezprostředněji spjata s moderním způsobem průmyslové velkovýroby, s celospolečenským vlastnictvím výrobních prostředků, že je nejpočetnější a nejlépe organizovanou složkou společnosti. Je též nejvýrazněji zainteresována nejen na upevňování, ale i na rozvíjení dosažených socialistických vymožeností. Strategické cíle socialistické společnosti jsou určovány progresivními zájmy dělnické třídy jako vedoucí revoluční síly při přeměně společnosti. Dělnická třída objektivně vyjadřuje zájmy i ostatních tříd a vrstev, zájmy harmonického rozvoje socialistické společnosti.

V přípravě voleb vycházíme proto především z rozhodující úlohy dělnické třídy a dále z toho, že další rozvíjení socialistické demokracie a masový rozvoj aktivní účasti všech pracujících na správě země je i v jejím zájmu.

Vývoj socialistické demokracie v současné etapě určuje především rozvoj výrobních sil, stupeň socialistického uvědomění pracujících, jakož i kvalita diferencovaných zájmů socialistických tříd a jejich demokratické řešení. Jde o proces neustálého obnovování a překonávání rozporů, o sjednocování na stále vyšší úrovni, což umožňuje, aby společnost rychle postupovala vpřed na základě aktivního uskutečňování programu Komunistické strany Československa a socialistického státu.

Ekonomické a sociální přeměny, jakož i změny ve vědomí lidí, otvírají stále širší možnosti prohlubování socialistické demokracie, sjednocování dílčích, skupinových zájmů a rozšiřování účasti pracujících na řízení společenských záležitostí.

Na druhé straně efektivnost rozhodování vyžaduje hlubší specializaci a diferenciaci příslušných článků, žádá

si posuzování všech otázek z hlediska objektivních celospolečenských zájmů na úrovni vědeckého poznání.

Komunistická strana Československa působí v tomto procesu jako nositel celospolečenského zájmu. To poslání staví před celou stranu, počínaje ústředním výborem, závažnou úlohu — zdokonalovat systém celospolečenského řízení, který by vycházel z jednoty naší společnosti a jejímu vnitřní diferenciace, který by využíval rozmanitých zájmů lidí k podnícení socialistické iniciativy — a přitom sjednocoval společnost progresívním směrem k naplnění historického poslání dělnické třídy, k rozvíjení socialistických vztahů.

Strana má stále zřetelnější úlohu hlavní a sjednocující síly. Jako organizace sdružující politicky nejaktivnější členy společnosti, řídí se vědeckým marxisticko-leninským učením, je objektivně schopná formulovat vědecky zdůvodněné perspektivní a etapové cíle společnosti, nacházet cesty a prostředky k řešení problémů, sjednocovat a řídit všechny podstatné stránky společenského života a organizovat širokě masy pracujících. V tomto smyslu realizuje strana historický zájem dělnické třídy a současně vyjadřuje progresívní potřeby a zájmy všech pracujících.

Když se podíváme na politiku strany v posledním období, vidíme, jak promyšleně a cílevědomě sleduje a prosazuje plnější rozvíjení socialistické demokracie. Součástí tohoto procesu je kromě jiného úsilí zvýšit úlohu zastupitelských sborů, obsažené v závěrech XIII. sjezdu strany. Projevuje se to především v rostoucím postavení a funkci jednotlivých stupňů zastupitelských sborů a zvyšování odpovědnosti poslance vůči voličům. Tato opatření umožňují, aby se suverenita lidu mohla prostřednictvím vlastních zastupitelských orgánů plně projevit v celém obsahu jejich práce.

Připravovaný volební systém sleduje další rozvíjení socialistické demokracie, další upevňování jednoty socialistických tříd, národů a národností, různých sociálních skupin obyvatelstva, zvýšení účasti pracujících na výběru představitelů socialistického státu na různých stupních a jeho výraznější ideové semknutí kolem Komunistické strany Československa.

Uplatňování a prohlubování vedoucí úlohy strany ve společnosti je neobyčejně významnou a složitou úlohou. Musíme více přihlížet k tomu, že strana pracuje v nových podmínkách, že rostou nároky na kvalitu její činnosti. To si musíme zvláště uvědomit v přípravě voleb, kdy strana kádrovou a masově politickou prací v zastupitelských sborech vytváří základní politickoorganizační předpoklady k tomu, aby nově zvolené zastupitelské sbory na všech stupních důsledně uskutečňovaly správnou politiku v nastávajícím období.

Odpovídá už našim politickým tradicím, že do voleb jdeme s jednotnou kandidátkou Národní fronty. Národní fronta jako politický svazek socialistických tříd a vrstev naší společnosti vyjadřuje socialistickou jednotu našeho lidu, soudružské vztahy důvěry a vzájemné spolupráce mezi komunisty, zástupci ostatních stran Národní fronty a bezpartijními a jejich semknutost kolem naší strany. Národní fronta je celonárodní politickou základnou pro uskutečňování programu výstavby rozvinuté socialistické společnosti. Její úloha se musí v průběhu předvolební kampaně, v celé přípravě voleb ne oslabovat, ale velmi citelně zvýraznit. Národní frontě přísluší aktivizovat každou společenskou organizaci, funkcionáře a členy, aby se zvýšil jejich vliv na výběr a navrhování kandidátů, na politické působení mezi voliči za jejich zvolení i realizaci volebních programů.

K přípravě voleb přistupujeme v době, která je nesmírně náročná na práci strany, všech komunistů, Národní fronty, jejích složek a funkcionářů. Dlouhodobost období, kdy rozvíjíme vyspělou socialistickou společnost, i novost a neprobádanost cest, kterými se spolu s jinými socialistickými zeměmi ubíráme, kladou značné nároky na ideově politický přístup i na praktickou politickou práci.

Není možno opomenout i mezinárodní souvislosti, ve kterých budeme zabezpečovat volby. V současném období jsme svědky ostrých třídních konfliktů, jejich projevem jsou agresívní akce imperialismu ve Vietnamu, agrese Izraele proti arabským zemím. Za přímé účasti imperialistických mocností došlo k několika reakčním převratům v nově vzniklých státech. To všechno se silně odráží v politické atmosféře současnosti nejen u nás, ale v celém světě.

Je zřejmé, že zatím, pokud ve světovém měřítku není rozhodnut boj socialismu a kapitalismu a zhoršování situace včetně snah ideologicky rozvracet socialismus nepřestává, musíme uplatňovat třídní přístup v teoretických, ideových a politických opatřeních a soustavně prohlubovat třídní politické uvědomění našeho lidu. Nevyplývá to, pravda, jenom z mezinárodních aspektů. Stejně to souvisí s celým komplexem vnitřních problémů současné etapy vývoje — dotvářením socialistických tříd a vrstev a stupněm socialistického uvědomění.

Politická směrnice zevšeobecňuje všechny pozitivní zkušenosti uplatňované v minulých volbách a dále je rozvíjí v současných podmínkách naší společnosti. Jde o logickou návaznost na dosavadní volební systém a jeho zdokonalení, které nesporně přispěje k dalšímu prohloubení jednoty naší společnosti na socialistických principech. Jde o tyto nové prvky:

— zavést vícemandátové volební obvody pro volby do všech stupňů zastupitelských sborů,

— rozšířit výběr na větší počet kandidátů v rámci vícemandátového volebního obvodu, a tím umožnit voličům přímo volebním aktem rozhodnout o alternativě osob, a současně s tím zřídit instituci náhradníků,

— oddělit přímé volby soudců okresních soudů od voleb do zastupitelských sborů,

— oddělit volby národních výborů od voleb do Slovenské národní rady a Národního shromáždění.

Tato opatření vyžadují další prohloubení vedoucí úlohy strany ve volbách, zvýraznění vlivu Národní fronty a všech společenských organizací.

Závažnou změnou uvedenou v předloženém návrhu je uplatnění vícemandátových volebních obvodů místo jednomandátových. Vytvoření vícemandátových volebních obvodů pro volby národních výborů všech stupňů, Slovenské národní rady i Národního shromáždění považujeme za další krok v demokratizaci naší volební soustavy.

Pro systém vícemandátových volebních obvodů hovoří naše i pozitivní zkušenosti některých socialistických zemí. Zásada vícemandátových volebních obvodů u nás byla uplatňována — i když do určité míry odlišným způsobem — ve volbách do Národního shromáždění v roce 1948 a ve volbách do místních národních výborů v obcích s malým počtem obyvatel v roce 1954. Při volbách v roce 1964 se tento systém uplatnil ve všech obcích do 1500 obyvatel.

Systém vícemandátových volebních obvodů umožní lépe vyjádřit sociální politickou strukturu obyvatelstva ve složení zastupitelských sborů. Současně vytváří vhodné podmínky pro instituci náhradníků. Vícemandátový systém umožní účelnější dělbu práce mezi poslanci ve volebním obvodu, a tím i kvalifikovanější zastupování voličů.

Přednosti vícemandátového systému potvrdili téměř všichni účastníci konzultací o uspořádání voleb. Je však třeba říci, že někteří soudruzi vyslovili obavy, zda vícemandátový systém neoslabí spojení poslanců s voliči a společenskou kontrolu nad výkonem jejich funkce.

Tyto názory jistě promění i z dosud užité dlouholeté praxe jednomandátových obvodů a neberou dostatečně v úvahu nové podmínky práce zastupitelských sborů, utvářené hlavně novou soustavou řízení národního hospodářství. Poslanec Národního shromáždění a Slovenské národní rady musí plnit svoji funkci nejen jako představitel svého volebního obvodu, ale i z hlediska celospolečenské funkce nejvyššího zastupitelského sboru, a to hlavně v oblasti zákonodárné i v kontrolní činnosti vůči vládě a nižším orgánům zastupitelské soustavy. Podobně i poslanci národních výborů, hlavně se zřetelem na zvýšenou odpovědnost národních výborů za komplexní rozvoj svého území podle nového zákona o národních výborech, musí vykonávat svou funkci

v širších souvislostech a nemohou se omezovat jen na úzký okruh otázek, ke kterému je vícemónně svazoval jednomandátový obvod. Přitom dosavadní osvědčené prostředky a formy styku poslanců s voliči, jako jsou besedy, skládání účtů a jiné, budou nadále nejen zachovány, ale i rozvíjeny. Toto spojení dostane reálnější obsah proto, že bude diferencováno se zřetelem na místní potřeby a politickoodborné schopnosti jednotlivých poslanců. Kromě toho bude možné lépe řešit složitější otázky společným úsilím ve volebním obvodě, jakož i v jednání zastupitelského sboru.

Přesto nepodceňujeme názory některých soudruhů, že při vícemandátovém systému by mohlo dojít k určitému oslabení bezprostředního vztahu odpovědnosti poslance vůči voličům. Můžeme tomu předejít kromě jiného také tím, že budeme uváženě postupovat při určování velikosti vícemandátového volebního obvodu, tj. minimálního a maximálního počtu mandátů.

Propočty ukazují, že optimální počty mandátů se v podstatě pohybují v rozpětí 4 až 8 mandátů. Vychází se z toho, že minimální počet čtyř mandátů zabezpečuje rovnoměrné zastoupení hlavních politicko-sociálních skupin obyvatelstva ve volebním obvodu. Vyšší počet mandátů než 8 by už vedl k nepřehlednosti volebního aktu a zároveň by značně narušil vztah bezprostřední odpovědnosti poslance vůči voličům.

Při vytváření vícemandátových volebních obvodů složených z dvou nebo tří okresů je třeba vycházet ze zásady, že hranice okresů nesmějí být narušovány, a to ani při volebních obvodech do Národního shromáždění, Slovenské národní rady, ani při volebních obvodech do KNV.

Bude nutné dokonale propracovat nové formy práce stranických i zastupitelských orgánů při koordinaci činnosti poslanců ve vícemandátových obvodech. Například zvýšit kontrolu nad výkonem funkce poslanců ve vícemandátovém volebním obvodu ze strany voličů, stranických a společenských organizací a samotných zastupitelských orgánů.

Jedním z cílů, který sledujeme zavedením vícemandátových volebních obvodů, je vytvořit optimálnější podmínky pro vlastní kvalitní výběr a navrhování kandidátů na poslance do zastupitelských sborů.

To si vyžaduje, aby stranické orgány a organizace, státní orgány i organizace Národní fronty při zabezpečování těchto úkolů vycházely ze znalosti veřejného mínění, aby celá jejich činnost respektovala zkušenosti dělnické třídy, družstevního rolnictva a socialistické inteligence.

Vysokou náročnost na výběr a navrhování kandidátů podtrhuje naše snaha, aby se plně realizovala zákonná ustanovení o možnosti navrhnout a zaregistrovat více kandidátů, než má být zvolených poslanců.

Předpokládáme, že zvýšení počtu kandidátů by se v jednotlivých volebních obvodech na všech stupních zastupitelské soustavy mělo pohybovat kolem 30 %, výjimečně v malých obvodech až kolem 50 %.

Návrh v důsledku ustanovení instituce náhradníků předpokládá, že v době funkčního období — až na celkem výjimečné případy — nebudou doplňovací volby. Toto řešení celkově odpovídá i požadavkům občanů a funkcionářů, kteří poukazovali na značné těžkosti spojené s doplňovacími volbami. To odpovídá také principu vícemandátových obvodů, protože doplňovací volby v těchto podmínkách by se staly politicky daleko složitější akcí, která by si vyžádala mobilizovat daleko větší počet voličů ve volebním obvodu.

K volbě náhradníků je třeba dodat, že nejde o nějakou formální nebo technickou záležitost, ale o novou významnou politickou instituci. O tom, kdo se stane poslancem nebo náhradníkem, rozhodne s konečnou platností výsledek voleb. Proto je třeba věnovat výběru kandidátů mimořádnou péči a klást na ně stejná měřítka. Zvolený náhradník, i když nebude vykonávat poslanecký mandát, musí se stát po zvolení aktivním činitelem ve veřejném životě. Proto bude správné, aby se v průběhu celého volebního období podílel na práci zastupitelského sboru jako člen komisí nebo jiného aktivu, spolu se zvolenými poslanci se zúčastňoval organizátorské a výchovné práce mezi voliči. Tuto otázku musíme ještě rozpracovat zejména ve vztahu k náhradníkům poslanců do NS.

Rozdělení voleb a jejich konání v delších časových intervalech značně podtrhne význam jednotlivých orgánů a jejich specifickou úlohu v státním a společenském organismu. Umožní vést diferencované volební kampaně, a tak zkonkretizovat a prohloubit obsahovou stránku voleb se zřetelem na práci nově zvolených orgánů v nastávajícím funkčním období. Ve volbách do Národního shromáždění a Slovenské národní rady se zdůrazní především jejich celostátní a celospolečenská funkce, v přípravě voleb do národních výborů jejich úloha jako místních orgánů státní moci a správy. Samostatná volební kampaň současně umožní, aby se národní výbory spolu s občany zabývaly praktickou realizací nového zákona o národních výborech v místních podmínkách.

Jsme přesvědčení, že rozdělení voleb vyvolá větší zájem voličů o výběr kandidátů i o práci zastupitelských sborů.

Základní obsah jednotlivých volebních kampaní bude také konkrétnější vyjádřen ve volebních programech Národní fronty.

Domníváme se, že do značné míry to přispěje k překonání prvků formálnosti ve volbách, které často vyplývaly ze snahy projednat s voliči všechnu státní i místní problematiku. Oddělením voleb chceme současně dosáhnout, aby nadále rostla společenská funkce zastupitelských sborů, a tím i úloha lidu ve správě a řízení státu. Rozhodující pro posouzení této otázky jsou politické aspekty, hlavně možnost výrazného obsahového odlišení volební kampaně, funkcí a úkolů jednotlivých zastupitelských sborů a z toho vyplývající kvalitativně vyšší úroveň celých voleb.

Nechceme přirozeně ani v nejmenším obcházet fakt, že dvě samostatné volební kampaně přinesou větší pracovní zatížení našich stranických orgánů, organizací i širokého stranického aktivu. Je třeba říci, že větší úsilí určitě vyváží politické výsledky, kterých docílíme promyšlenou a cílevědomou kampaní k volbám do nejvyšších zastupitelských sborů, které vtiskneme hlavně vzhledem k výročí 50 let naší státní samostatnosti, vysoce aktuální, ideový a celospolečenský charakter.

V souvislosti s úpravou volební soustavy do zastupitelských sborů je nutné zaujmout stanovisko i k přímým volbám soudců okresních soudů, které v roce 1964 byly uskutečněny společně s volbami poslanců do zastupitelských sborů.

Zkušenosti z voleb v roce 1964 a výsledky konzultací k návrhu směrnice jednoznačně hovoří pro oddělení voleb poslanců do zastupitelských sborů od voleb soudců. Volby soudců mají zcela jinou povahu než volby do zastupitelských sborů. Především dávají základ pro odlišný vztah občanů k zvoleným kandidátům. Soudcové se volbou nestávají zástupci lidu, ale z vůle lidu a podle socialistického právního řádu vykonávají soudní moc. V samostatné volební kampani bude také možno dosáhnout vyššího společenského účinku voleb soudců, daleko více akcentovat otázky socialistické zákonnosti, státní disciplíny a boje proti negativním společenským jevům. Veřejnosti se tím umožní také hlubší poznání funkce a činnosti soudců, hlavně z hlediska výchovy občanů k socialistickému právnímu vědomí.

Nové aspekty volební soustavy jsou v plném souladu s principy volebního práva podle ústavy ČSSR včetně práva voličů kdykoli odvolat poslance.

Pokud jde o systém volebních orgánů, jejichž prostřednictvím voliči realizují demokratickým způsobem svá práva řídit a organizovat volby, domníváme se, že na principech jejich organizace a činnosti není třeba dělat podstatné změny.

Jde o významné kroky, které mají umožnit voličům, aby se ve větší míře podíleli na přípravě a uskutečňování voleb, na aktivním řešení současných problémů a také přispěli k dalšímu upevnění politické a morální jednoty naší společnosti.

V přípravě voleb do zastupitelských výborů musí být rozhodujícím činitelem vedoucí úloha strany. To je vyjádřeno v politické směrnici jak z hlediska kádrové, tak i z obsahové stránky voleb. Půjde o to, aby se vedoucí vliv strany a její politika správně uplatňovaly ve všech stadiích voleb, aby strana od počátku stála v čele

všech volebních akcí a dbala na důslednó dodržování principů volební soustavy.

Celou vahou své masové politické a organizační práce musí strana působit na to, aby nastávající volby dále posílily její úlohu ve společnosti, aby se prohloubilo spojení s lidem. Volby jsou jedinečnou politickou příležitostí mobilizovat vlastní stranické řady i masy pracujících k tomu, aby se pevněji sjednotilo a znásobilo jejich úsilí za realizaci úkolů všestranného rozvoje socialistické společnosti.

V přípravě voleb a v celé volební kampani budou ve středu pozornosti úkoly vytyčené XIII. sjezdem strany, které směřují k obnovení rovnováhy národního hospodářství a k zabezpečení vyšší životní úrovně lidu.

Proto je důležité, aby v obcích, městech, okresech a krajích byly pod vedením stranických orgánů vypracovány pozitivní volební programy, s nimiž budou kandidáti Národní fronty předstupovat před voliče. Obsahová a věcná stránka volebních programů musí být taková, aby u voličů vzbudila nejen živý zájem, ale i vůli podílet se aktivně na jejich realizaci. K tomu je samozřejmě potřebné plně využít principy nové soustavy řízení národního hospodářství, zákon o národních výborech a materiály, které ještě centrální orgány vydají k zpracování volebních programů.

Volební kampaň bude klást značné nároky na politickou a agitačně propagační práci strany a Národní fronty. Bude proto žádoucí, aby stranické orgány a organizace ve svých obvodech zabezpečily dobrou politickou a ideovou přípravu všech komunistů a v součinnosti se složkami Národní fronty usilovaly o úspěšný průběh celé volební kampaně. Důležitá úloha v tomto směru připadá také prostředkům masového působení. Hlavně komunisté v redakcích tisku, rozhlasu, televize a ve filmu by měli projevit mimořádnou tvořivost a aktivitu ve volební propagaci a agitaci.

Agitační práce strany a celé Národní fronty se musí vyznačovat silou argumentů a reálností faktů. Cílem bude nejen získat voliče pro volbu kandidátů Národní fronty, ale i pro aktivní podporu zastupitelských orgánů při jejich práci v novém volebním období.

Významné místo v činnosti stranických orgánů a organizací musí mít péče o aktivní podíl všech společenských organizací v celé volební kampani. Stranické organizace mají podněcovat jejich tvůrčí aktivitu a usilovat o to, aby každá společenská organizace svým specifickým způsobem přispěla k úspěchu voleb.

Mimořádnou pozornost stranických a společenských organizací si vyžádá výchovná činnost mezi mládeží, hlavně mezi mladými voliči, kteří se poprvé zúčastní volebního aktu.

Klíčovou otázkou, která rozhoduje o úspěchu voleb, je výběr kandidátů. Stranické organizace musí citlivě a s vysokou politickou odpovědností dbát na to, aby do všech stupňů zastupitelské soustavy byli navrhováni kandidáti, kteří budou zárukou jejich úspěšné činnosti při uskutečňování usnesení XIII. sjezdu naší strany.

Příznivou okolností ve volební kampani bude to, že se bude rozvíjet v době konání výročních členských schůzí základních organizací strany, okresních a krajských konferencí, jakož i v rámci 20. výročí Února a oslav 50. výročí vzniku naší republiky. Tyto stranické a celospolečenské události nám vytvoří příznivé podmínky pro to, abychom masovou politickou a propagandistickou práci rozvíjeli co nejúčinněji. Pravda, práce to nebude lehká ani jednoduchá. Avšak při mobilizaci všech stranických i ostatních progresivních sil naší společnosti přispějí nastávající volby k dalšímu prohloubení naší demokracie, rozvoji společenské a veřejné aktivity našich občanů.

Předložený návrh respektuje současné podmínky a vývojové tendence a jeho realizace přispěje k celkovému úsilí strany a lidu při výstavbě naší socialistické společnosti.

RUDÉ PRÁVO, 29. září 1967, str. 2.

RUDÉ PRÁVO, 30. září 1967, str.2. a 3. 6/238/X

Některé ideologické otázky a závěry ke IV. sjezdu Svazu čs. spisovatelů

Z referátu soudruha J. HENDRYCHA na plénu ústředního výboru KSČ ve dnech 26.—27. září 1967

Jsme společně svědky toho, jak náš ústřední výbor krok za krokem rozvíjí základní linii XIII. sjezdu strany a provádí soustavnou kontrolu praktické realizace rozhodujících úkolů. Včera to byly ekonomické otázky, problematika dalšího rozvoje socialistické demokracie v souvislosti s blížícími se volbami a je správné, jestliže v návaznosti na tyto otázky věnujeme pozornost také některým problémům ideologickým, na které vrhá závažný pohled právě nedávný spisovatelský sjezd. Tento sjezd, přesněji řečeno některé projevy na něm přednesené a to, co se událo po něm vzbudilo určitý rozruch doma i za hranicemi, dalo potravu antikomunistické propagandě a pochopitelně vyvolalo oprávněné znepokojení ve straně i v širší veřejnosti.

Výsledky a průběh IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů je nutné ovšem posuzovat v souvislosti se vším, co jej podmiňovalo, v souvislosti s politickými, filosofickými, ale i ekonomickými vlivy z mimoliterární oblasti. Hodnotit tento sjezd jako jednotlivý, izolovaný jev, obrážející toliko problémy vlastní spisovatelům a jejich Svazu, znamenalo by uzavírat si předem cestu k postižení vnitřních procesů, které spisovatelskou obcí a její organizací zmítají. Neumožnilo by to ani založení cílevědomého konsolidačního procesu. Nelze nevidět, že spisovatelský sjezd obrážel do značné míry mnohé současné problémy celé oblasti ideologie, výchovy a kultury i vnější silný tlak ze zahraničí, plynoucí ze zostření mezinárodní situace. Signalizoval rovněž, kam by mohlo vést jakékoli oslabení vedoucí úlohy strany v této oblasti, nedůslednost v realizaci stranické politiky.

Úsilí strany o rozvoj socialistické demokracie v oblasti umělecké tvorby

Léta mezi III. a IV. sjezdem Svazu spisovatelů představují v naší literatuře etapu výrazného procesu diferenciace stylů a postupů. Pro tento proces vytvořilo vědomě prostor úsilí strany o rozvoj socialistické demokracie. Nejlepší síly všech tříd, vrstev a skupin společnosti se stále šíře uvolňovaly a uplatňovaly ve všestranném rozvoji socialistické společnosti. Tento celospolečenský pohyb uvedl v činnost i rozmach estetických hodnot v umění a literatuře. Vznikla významná umělecká díla, která spolu s novými jmény příslušníků nastupující spisovatelské generace podávají svědectví, že vývoj československé literatury postupoval kupředu. Takové byly i cíle strany, k tomu bylo zaměřeno hlavní úsilí její práce v oblasti umělecké tvorby, zvláště po XIII. sjezdu KSČ.

V tomto procesu přestala být současně i spisovatelská organizace (a to platí i pro ostatní umělecké svazy) organizací prosazující jediný umělecký styl jako základ své činnosti. Začala vznikat různá tvůrčí seskupení, prosazující určitý typ poetiky a stylu. Současně s tím se však více projevovala aktivita představitelů laboratorního umění i lidí ovlivněných různými západními módami. Začalo postupně docházet i k diferenciaci ideové. Umělci, kteří se hlásí k vědeckému světovému názoru a byli vesměs zakladateli Svazu čs. spisovatelů, nedostatečně čelili snahám seskupit ve Svazu i zcela protichůdné ideové tendence. To se zejména potvrdilo v souvislosti s časopisem Tvář. Ústřední výbor strany zhodnotil tyto procesy na plenárním zasedání, v únoru letošního roku a ukázal na jejich podstatu. Přesto oni komunisté ve vedení Svazu spisovatelů se nedokázali s novými skutečnostmi vypořádat. Postupně došlo především mezi komunisty k názorovému dělení v politickém přístupu k uměleckým otázkám, v chápání základních principů a východisek kulturní politiky a hlavně v pochopení zásad stranického vedení. Za diskusemi zpochybňujícími účel praxi kulturní politiky vůbec a dosahujícími u jednotlivců, jak ukázal IV. sjezd, přímého odporu přímo proti politice strany, se postupně formovaly nemarxistické tendence, proti nimž se ve Svazu, až na výjimky, otevřeně nevystupovalo. Pod zástěrkou experimentu a estetických výbojů se začala prosazovat i tvorba ideově cizí socialismu. Hlásání myšlenek cizích socialismu, živení pochybností o uplynulé etapě našeho státu, znevažování současnosti se stalo programem i pro část svazového tisku, zvláště pro Literární noviny, ale i pro Kulturní život a Host do domu. To souvisí mimo jiné i s nesprávnými názory v některých oblastech společenskovědní teorie, dále s odtržeností některých spisovatelů od denního života pracujících.

V době, kdy bylo třeba hledat nové hodnoty a jistoty, projevila část spisovatelské obce kolísavost, nedostatečnou teoretickou připravenost, což se promítlo i do postoje těch, kteří byli osočováni za svoji společenskou angažovanost i literární tvorbu v minulých letech. V kruzích umělců a spisovatelů velmi rozporně způsobily závěry XX. sjezdu KSSS o kultu osobnosti. Na jejich vědomí silně zapůsobily a vyvolaly v nich nejistotu i vážné problémy v mezinárodním komunistickém hnutí, náročné úkoly v ekonomice, složitost problémů velkého sociálního experimentu, který uskutečňujeme. Na tom se soustavně přizivovala buržoazní ideologická diverze, aktivizující u nás propagandou i konspiračními metodami síly zatlačené naší revolucí.

I když se Svaz spisovatelů — zejména ve svých stanoviscích — hlásil k principům jednotné ideové tvůrčí organizace, v praxi tento jeho charakter postupně ochaboval. Toho je nejvýraznějším svědectvím právě IV. sjezd, který poskytl největší prostor nastolování ryze politických problémů, přímo útokům na stranu a republiku, přičemž vystoupily do popředí i politicky slepé zájmy stavovské. Právě ony se staly namnoze hlavním východiskem protichůdných stanovisek Svazu jako spisovatelské organizace vůči stranickým i státním orgánům.

Na III. sjezdu Svazu čs. spisovatelů se dostali do čela Svazu spisovatelů převážně příslušníci střední spisovatelské generace, mezi nimi hlavně členové bývalé skupiny Květen. To vytvořilo novou situaci. Poté, kdy ve vedení Svazu už nebyli soudruzi Nezval a Pujmanová, kdy další významní a zkušení představitelé spisovatelské organizace, unaveni všelikými a stále se opakujícími spory, vyklidili prostor, přestali mít zájem o osud svazových orgánů, byl v podstatě přijat názor V. Mináče, který vystoupil před rokem z ÚV SČSS s tím, že je iluzí myslet si o ÚV Svazu čs. spisovatelů, že bude orgánem morální autority, orgánem pravdy a spravedlnosti. Zdůraznil, že v ÚV Svazu převládly zájmy skupiny a politikaření nad zájmy spisovatelů.

Na škodu věci se postupně distancovali i od celostátních problémů spisovatelské organizace vedoucí slovenští spisovatelé, kteří ve své většině — jak to ukázal i IV. sjezd — jsou důležitým činitelem ve chvílích, kdy je nutné obnovit rovnováhu a připomenout zdravý rozum.

Pochopitelná i v této etapě měli ve Svazu čs. spisovatelů rozhodující většinu členové komunistické strany. Podstatná část z nich (zvláště starší, ale i část střední generace) sepjala s politikou strany celý svůj život. Projevila se však jejich vnitřní nejistota, nedocenění nových procesů, kterými prochází naše společnost. V uplynulých letech se vzdalovali veřejné činnosti i práce ve Svazu a uvolňovali prostor ideovým odpůrcům, kterým je vlastní ambicióznost i politický avanturismus.

Namnoze k tomu přispěly i vážné slabiny v uplatňování vedoucí úlohy strany, počínaje rozpracováním ideových a teoretických otázek přes péči o marxisticko-leninské vzdělání spisovatelů, propagandu praktické politiky strany až po kádrovou politiku. I tyto nedostatky umožnily, aby trvala nejistota většiny spisovatelů-komunistů. To se týká především období do XIII. sjezdu, kdy v práci ideologického oddělení ÚV bylo mnoho nedostatků, projevujících se v jisté nepevnosti stanovisek, nekoncepční práci a podléhání momentálním stavům. Málo stranické péče bylo vynaloženo na formování ideového profilu mladých tvůrců.

Ukazuje se, že bez zásadového a důsledného postupu proti porušování stranické disciplíny, proti ideovému rozchodu se stranou je obnovení jednotného postupu komunistů ve Svazu spisovatelů nereálné.

K základním otázkám našeho umění a literatury i k problematice Svazu spisovatelů vyslovil se ve své rezoluci o dalším rozvoji socialistické kultury XIII. sjezd strany i letošní únorové plenární zasedání ÚV KSČ. O těchto otázkách jednala se spisovatelí-komunisty v přípravách IV. sjezdu ideologická komise ÚV KSČ, došlo k celé řadě osobních rozhovorů mezi spisovateli a funkcionáři a pracovníky ÚV KSČ. Zvláštním dopisem obrátilo se na spisovatele-komunisty v předvečer IV. sjezdu předsednictvo ÚV KSČ. Předsednictvo strany upozornilo komunisty na narůstající tendence politického avanturismu, na sepětí tohoto proudu s aktivizací antikomunistických sil imperialismu, na zostření mezinárodní situace i obtížnost zápasu v současné etapě. Přesto byl v průběhu jednání ponechán prostor pro působení vlivů cizích stranám. Této situace zneužilo několik členů Svazu, aby z tribuny spisovatelského sjezdu formulovali opoziční politickou koncepci. Pevný postoj stranické delegace, která se opřela o většinu spisovatelů, a aktivní vystoupení jednotlivých komunistů umožnilo prosadit stranická stanoviska.

Není jistě náhodou, že většina opozičních řečníků patří k redakci nebo k okruhu Literárních novin. Vývoj Literárních novin je již v delší časové etapě charakterizován polarizací nositelů stanovisek protichůdných politice naší strany z různých oblastí ideologické nadstavby. Tuto skutečnost otevřeně konstatují i mnozí zahraniční pozorovatelé a výrazně komentují naši nepřátelé. Odtud také byla vedena tiskové kampaň, která požadovala přesunout těžiště spisovatelského sjezdu do opozičně politických poloh a zcela odsunout vlastní problémy umění a literární tvorby.

Spolu s nimi prakticky na jedné platformě se sešla Havlova skupinka, která je vzdálena socialistickým zásadám a která měla ambice dostat se do vedení Svazu.

Ideologická komise ÚV KSČ projednala v obšírném a důrazném rozboru dokumenty připravovaného sjezdu s předsednictvem Svazu spisovatelů. K celkové situaci Svazu i dokumentům se vyslovili všichni členové komise a předsednictvo Svazu závěry komise přijalo. Přes toto jednání, přes varování a několikeré upozornění stranických orgánů i přesto, že kampaň Literárních novin nebyla valnou většinou spisovatelů přijímána se souhlasem, spisovatelský sjezd se stal jevištěm politické demonstrace, byl zneužit i proti vůli většiny přítomných spisovatelů k vyjádření proudů cizích socialistickému zřízení i základům naší politiky. Že šlo o zneužití sjezdu, potvrdila řada diskusních vystoupení spisovatelů, prohlášení skupiny 21 spisovatelů i rozhodnutí některých spisovatelů opustit sjezd.

K ideovým otázkám vysloveným na IV. sjezdu spisovatelů

IV. sjezd Svazu spisovatelů byl prakticky prvním tvůrčím sjezdem po XIII. sjezdu strany. Měl tedy možnost dát vlastní odpověď na rozpracování a další prohloubení rezoluce XIII. sjezdu o dalším rozvoji kultury. Mohl se opřít o závěry únorového plénu ÚV KSČ i o výsledky jednání ideologické komise ÚV KSČ. Musíme však konstatovat, že vedení Svazu spisovatelů z těchto stranických dokumentů nevycházelo a nepokusilo se o jejich propracování ve své oblasti.

Předsednictvo ústředního výboru strany po skončení IV. sjezdu dospělo k závěru, že tyto jevy nelze tolerovat, že je třeba zakročit vůči těm členům strany, kteří nejen již delší čas formovali vlastní politickou a kulturní platformu, ale obešli i půdu stranické skupiny a vystoupili se svými odlišnými stanovisky na veřejné tribuně sjezdu. Současně při tomto rozhodném odsouzení zdůraznilo, že je nutné nadále citlivě diferencovat a oddělit pozitivní přístup velké části spisovatelů k řešení zájmů naší literatury a k rozvoji naší společnosti. Toto oddělení je nutné i proto, že na znevažování spisovatelů před veřejností se podílí jen jejich malá část. Vycházejíce z výsledků a dokumentů sjezdu, z rezoluce a dopisu našemu ústřednímu výboru, musíme hodnotit celkové vyznění sjezdu a podle osobních vystoupení spisovatelů také jejich podíl na řešení současných politických úkolů naší literatury. Přitom nemůžeme dopustit, aby byla zaměňována funkce a význam literatury a jejích tvůrců se spisovatelskou organizací. Je nutné jasně říci, že literární dílo, hodnota literatury je něco jiného než Svaz spisovatelů. I když vystoupení několika spisovatelů na sjezdu a atmosféra, která se tam vytvořila, vrhly svůj kal na celou spisovatelskou obec, je naší povinností zbavit kulturní frontu tohoto kalu. K tomu je ovšem potřebná i vlastní aktivizace všech pozitivních sil kulturní oblasti. I nadále musí platit naše stranické stanovisko i stranická praxe, že spisovatelská obec je ko celek je naším blízkým aktivem, který má významnou úlohu v poznávací činnosti strany i společnosti, ve formování socialistických lidských vztahů, socialistické etiky a morálky. Je nutné odmítnout pokusy připisovat kritickému slovu strany i přísnému politickému stanovisku záměr, jako by šlo o snahu oddělit spisovatele a literaturu od politiky. Celá dosavadní historie komunistické strany potvrzuje úzké sepětí spisovatelské práce s její činností. Na únorovém plénu jsme znovu vyslovili ocenění všem kulturním pracovníkům, kteří svou prací, spjatou hluboce s životem naší společnosti, s osudy našich lidí, pomáhají dotvářet i politiku strany.

Za škodu společné věci považujeme značné oslabení osobních kontaktů mnohých spisovatelů s pracujícími ostatních oborů i jejich veřejné a politické aktivity. Přitom nám jde o politickou aktivitu, která je spjata s potřebami rozvoje socialistické společnosti, s jejím upevněním a s prací naší komunistické strany. Nelze přijmout výklad politické aktivity a socialistické angažovanosti, která směřuje ke snaze probojovat na půdě společenských nebo jiných organizací politické platformy odporující základním zájmům naší společnosti a jejímu dalšímu rozvoji.

Z tohoto hlediska nemůžeme také přijmout vysvětlení, která charakterizují některá vystoupení na sjezdu jako výraz rostoucí vnitřní síly socialistické demokracie, jak se o to pokouší dopis IV. sjezdu ÚV strany. Naše socialistická demokracie je úzce spjata s vědeckým rozpracováním základních koncepcí rozvoje společnosti, její obsah je socialistický a ve své podstatě třídní a nemůže být zaměněna liberalismem a anarchií. Její hranice jsou vymezeny politickými základy našeho socialistického zřízení a nemají nic společného s buržoazně demokratickým pojetím svobody.

□

Nyní několik poznámek k ideovým otázkám vysloveným na IV. sjezdu spisovatelů. Některé z nich byly již předmětem hodnocení v diskusních příspěvcích spisovatelů na sjezdu samém i v pozdějších stanoviscích vyslovených na stránkách Rudého práva apod. Je třeba především se pozastavit nad vystoupením spisovatelů Kohouta, Klímy, Vaculíka a Liehma, ale také nad vystoupením, které na sjezdu pronesl Milan Kundera.

Nelze obejít ani poslední článek Milana Kundery v Literárních novinách, ve kterém se pokusil prezentovat volnou úvahou svoje vystoupení na spisovatelském sjezdu veřejnosti. Kundera v ní vystupuje jako ochránce národa. Nemohu se ubránit dojmu, že otázku bytí nebo nebytí národa konstruuje Kundera jen proto, aby mohl zaútočit proti těm, kteří podle jeho mínění ohrožují naši kulturu — její evropský kontext — a tím prý ohrožují samu národní existenci. Kdo to je, to se sice v článku nečká, ale je si to možno přečíst v jiných statích: jsou to mocenské orgány, jejich »zásahy«, jsou to instituce stranické, státní atd., to jsou snobi s širokou nekulturní veřejností či »vandalové«, kteří podrážejí nohy kulturnímu rozvoji.

Posuzovat složité otázky národní existence a vývoje národa mimo čas a prostor, mimo jejich konkrétní zprostředkovanost třídní a světovou, mimo určení zprostředkované společností, v níž žijeme a jež je sama podmíněna soudobým světem a jeho antagonistickým rozporným vývojem i vlastním historickým dědictvím — chtě nechtě musí vést k nevážným závěrům, k nehistorickým soudům, k naivním analogiím (například pokus o zdůvodnění vedoucí úlohy spisovatelů v dnešní společnosti na základě srovnání s dobou obrozeneckou či názory Palackého). Takové znásilněné paralely jsou průhlednou zástěrkou nad politickými záměry snížit stěžejní principy našeho státu a zřízení — vedoucí úlohu dělnické třídy a komunistické strany.

Otázka národní existence přece jen stojí »trochu« jinak než uprostřed minulého století. Především ji zabezpečuje jiná společnost, vedoucí třídou je dělnická třída, jde o socialistické národy. Také mezinárodní konstelace je zcela jiná. Jsme součástí socialistické soustavy, máme po svém boku Sovětský svaz; naše svazky jsou důsledně budovány na principech státní suverenity a národní nezávislosti. A naše národní existence je současně — řekl bych — dovršená. Navíc, proč Kundera ve svých úvahách na sjezdu tak velkoryse přehlédl existenci slovenského národa, slovenskou literaturu a kulturu, skutečnost, že svazek Čechů a Slováků násobí národní jistotu obou našich národů.

Proto je přinejmenším pošetilé klást takto otázku národního bytí, nesamozřejmosti existence národa. Třeba se znovu ptát, komu slouží takto uměle vykonstruovaná otázka. Kunderovi je vlastní pruzvláštní povýšenost. Na jedné straně přeceňuje kulturu a na druhé straně přezíravým pohledem hodnotí široké lidové vrstvy. Síla naší literatury je prý oslabována malou její emancipací, její závislostí na veřejnosti, na její vzdělanosti i svobodomyslnosti i její eventuální nekulturnosti. Tedy ne autoři chtějící a mající málokomu co říci, ale nekulturní veřejnost je vinna slabostmi literatury. Proto odpoutat literaturu a umění od širokých vrstev lidových, to je do důsledků domyšlano podle Kundery její záchrana.

Kundera se zrovna dnes děsí provincionalismu národního bytí, ztráty evropského charakteru naší vzdělanosti. Padesátiletí největších revolučních přeměn ve světě pro něho vytváří fakta, která nepřijímá. Doporučuje evropanství a vyzdvihuje západní Evropu. Avšak Evropa našich dnů je především tam, kde je pokrok, kde se rozvíjí nová, socialistická společnost. K velké evropské kultuře posledních sta let patří Marx a Lenin, patří k ní komunistické hnutí evropských zemí, které se nikdy nevzdalo a nevzdá demokratických, humánních a pokrokových tradic kultury vytvořených na tomto kontinentě. Je velmi příznačné, jak se zmínění kritikové tímto evropanstvím současně pokoušejí eliminovat Sovětský svaz, jeho kulturu a umění. Na IV. sjezdu spisovatelů jsme nic neslyšeli o sovětské literatuře, o vztazích k ní, a to právě v roce, které připomíná odkaz Říjnové socialistické revoluce.

Ostatně socialismus — to je i vyšší kultura širokých vrstev lidu, které jsou na vyšší společenská úrovni, to je prostor pro nejširší umělecké ztvárnění skutečnosti z hlediska tvůrců i těch, kdo užívají jejich plody. Socialismus dává kultuře její vyšší smysl, dospělost i velikost. Je věcí tvůrců, jejich schopností a politické orientace, jak tyto reálné možnosti využijí.

Musíme konstatovat, že část na sjezdu vyslovených názorů tu nebyla vyslovena poprvé. S mnohými jsme se setkali v různých článcích před sjezdem spisovatelů na stránkách některých časopisů i ve vědecké publicistice. Na sjezdu však vykrystalizovaly do podoby, která překročila přijatelné hranice i prosté zásady morálky. Zčásti se v nich promítá a hlavně zneužívá nedostatečné teoretické rozpracování některých otázek politiky a různé vlivy oslabující jednotu našeho hnutí.

Za základní zdroj nesprávného přístupu posuzovaných problémů považujeme skutečnost, že většina těchto diskutujících nejen zlehčila, ale dokonce opominula zcela třídní hledisko. Mnohá vystoupení na IV. sjezdu — podobně jako mnohé názory v Literárních novinách — přímo programově obcházejí nebo odmítají samu existenci hlavního třídního rozporu ve světě a jeho vliv zvláště v ideologické oblasti. Z tohoto základního přístupu jsou pak odvozovány různé teorie integrace jednoho světa a jedné kultury, jako základní je vyvozován rozpor mezi humanismem a antihumanismem, vystupují teorie o smyslu kultury národní a evropské apod. Řekl bych, že tu máme co do činění se základním nepochopením celé naší současné historické etapy.

Strana oprávněně řekla, že znakem této etapy je především to, že je rozvíjena na základě vyřešených úkolů revolučně třídních proměn. Bylo likvidováno vykořisťování člověka člověkem a vykořisťovatelské třídy. Od této v dějinách našich národů nejvýznamnější historické změny odvozujeme všechny společenské podmínky našeho života. Třídní boj antagonistických sil přestal být hlavní hybnou silou společenského vývoje uvnitř naší společnosti, jsme společností pracujících, společenstvím práce. Postavení pracujících nabylo společných základních rysů: socialistické vlastnictví výrobních prostředků, společná účast na socialistickém budování a jednota základních zájmů všech vrstev, skupin a tříd naší společnosti. Na rozdíl od kapitalismu s jeho antagonismy a třídním bojem charakterizuje naši společnost celospolečenská kooperace. Dělnická třída je dnes hlavním nositelem celospolečenských úkolů, které především spoluvytvářejí podstatu třídnosti. O těchto věcech jsme ostatně hovořili dosti podrobně na únorovém plénu.

Aktivně proti antikomunistické propagandě

10/238/X

Jestliže charakterizujeme, že hybnou silou našeho vnitřního vývoje není již třídní boj antagonistických sil, ale společný zájem a postupné sbližování socialistických tříd a vrstev, pak toto tezo je výsledkem objektivního poznání společenských procesů. To však neznamená, že se naše společnost rozvíjí mimo podmínky třídního boje. V oblasti mezinárodní nejenže dochází k zostřenému napětí, je rozdmychávána antikomunistická propaganda, ale jsme svědky přímé agrese imperialismu v různých státech světa. Naše strana proto zdůrazňuje proti jakémukoli odzbrojujícímu pojetí, že naše politika mírového soužití je nerozlučně spjata s principiálním politickým a ideovým bojem proti kapitalismu. Současnou etapu vývoje naší společnosti musíme proto chápat v jednotě jejích mezinárodních i vnitřních aspektů. Významná internacionální poslání a naše odpovědnost za světový vývoj dávají z tohoto hlediska veškeré naší činnosti třídní charakter. Naše strana se vždy důsledně řídila principy proletářského internacionalismu. Byla a je součástí mezinárodního komunistického hnutí a posuzuje svou činnost v širokých mezinárodních souvislostech. Výchova k socialistickému třídnímu uvědomění a internacionálnímu cítění tvoří jeden z hlavních úkolů její činnosti. Považujeme proto za svou povinnost odmítnout a bojovat proti těm teoriím, které zkreslují třídní realitu současného světa tím, že zamlžují nebo dokonce zaměňují polaritu světových třídních zájmů. Takové teorie znemožňují pravdivé hodnocení mezinárodní situace a vytvářejí nebezpečné iluze o současném světě.

Rozpor mezi socialismem a kapitalismem se přirozeně promítá i do vnitřního života socialistické společnosti a vynucuje si různorodá opatření jak v ekonomice, politice, tak i ideologii a kultuře a přirozeně i v oblasti obranyschopnosti naší země. Nepodceňujeme ani přímé pronikání třídně nepřátelských vnějších vlivů. Jsme si vědomi skutečnosti, že uvnitř naší země se můžeme setkat se zbytky třídně cizích sil nebo s náklonností k nepřátelským vlivům. Svůj hlavní podíl ve světovém třídním zápase ovšem vidíme především v rozvoji socialistické ekonomiky, společnosti, vědy a kultury. To považujeme za hlavní frontu našeho boje, neboť tím především napomáháme konečnému vítězství míru, pokroku a socialismu.

Rozvedl jsem poněkud tyto otázky proto, aby bylo patrnější, jak tomuto velkému a soustředěnému úsilí společnosti chtě nechtě vpadají do zad nejrůznější hesla svobody, demokracie a humanismu, pokud jsou zbavována třídního, socialistického obsahu. Při abstraktním pojetí těchto hesel dochází snadno k záměně tvůrčí svobody za anarchii, demokracie za liberalismus a socialistické demokracie za buržoazně demokratické představy. To vše putně vyúsťuje v požadavek svobody pro šíření jakýchkoliv, tj. i nepřátelských a otevřeně antikomunistických názorů, včetně idealizace buržoazní republiky a paušální negaci socialistické revoluce a revolučního zápasu našeho lidu. Tyto názory odezněly v projevech kritizovaných spisovatelů, z nichž někteří dokonce označili kulturní politiku naší strany a ostatních socialistických zemí za nesocialistickou a kulturu za oběť moci a trhu.

Takovýto ideový postoj je v zásadním rozporu s politikou naší strany, s jejím programem a praktickou činností. Na něm je založena kritika kulturní politiky strany zprava i opomíjení a záměrná deformace postulátů rezoluce XIII. sjezdu o socialistické kultuře a snižování dosažených výsledků československé kultury v uplynulých letech. Celé tento konglomerát názorů ústí v požadavek odmítnutí úlohy strany v kulturní oblasti k popření společenské funkce literatury, k diskreditaci socialistické literatury a jejích tvůrců a k prosazování pohrdavého, nadřazeného postoje ke čtenářské obci. Výsledkem těchto tendencí jsou procesy, které ve své podstatě odporují základním směrům vývoje socialistické společnosti. Dochází k nadřazování určitých skupin nad ostatními vrstvami pracujících, vytvářejí se samozvané pozice svědomí národa a mluvčích lidu, vyhrocují se společenské rozpory a namísto věcného, střízlivého řešení vzájemných rozdílů dochází k ostrým a zákeřným útokům. Je třeba říci, že takovýto postup se staví proti socialistickému procesu sbližování tříd a vrstev socialistické společnosti.

Nejdrastičtější zazněl tento tón ve vystoupení spisovatele Vaculíka, který z pozice povýšeného intelektuálního anarchismu odsoudil celou socialistickou moc, orgány socialistického státu, ale i volené zástupce lidu včetně ústavy, jako temný zdroj likvidace občanství. Ve svých závěrech dochází tak daleko, že sama existence komunistické strany je pro něj v rozporu s ústavou. Logika anarchie je neúprosná a končí — jak ukazuje postoj spisovatele Vaculíka — v naprostém rozchodu s marxismem i stranou.

Vážnou součástí podobných názorů je tendence založit smysl naší kultury i její program na tzv. negaci stalinismu, jak to učinil Milan Kundera ve svém článku před sjezdem spisovatelů. Není nutné znovu opakovat, jaký byl postoj strany k deformacím období tzv. kultu osobnosti. Je přece zřejmé z celé práce strany, že nám jde o komplexní propracování celého rozvoje socialistické společnosti a že jen v této pozitivní práci mohou být řešeny i příčiny a zdroje chyb naší minulosti. Vracet věci k nouhé negaci chyb znamenalo by v celkové práci naší strany vážný krok zpět. Mimořádně nesprávné je pak stanovisko pokoušející se zlotožnit kult osobnosti se socialismem a odmítnout reálné a vědecky doložené vývojové cesty socialistické společnosti. Je přitom typické, že ani jeden z takovýchto kritiků není s to dát jakoukoli pozitivní odpověď na otázky minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti. Pokoušet se

formulovat program naší literatury, umění a vůbec kultury a ideologie na takovýchto novědeckých, rozporných a vágních principech znamená zavádět ji na bludné cesty.

Stejně tak nelze při této příležitosti opomenout, že se spolu s pokusy vyznačit etapy vývoje naší společnosti od roku 1918 hesly: demokracie, fašismus, stalinismus, socialismus, s pokusy nekriticky velebit tzv. demokracii buržoazní republiky zapomíná, s čím byla spjata velká literatura a umění této doby. Nikoli s vládnoucími vrstvami, s jejich »demokracií«, která znamenala také nezaměstnanost, bídu, hlad a perzekuci i střelení do dělníků. Velké umění oněch let aktivně zápolilo s touto skutečností a bylo těsně spjato se sociálním pokrokem, s lidem, s dělníky, s komunistickou stranou. Bojovalo za socialismus, předznamenávalo naši současnost, naši dnešní práci a zápasy.

Jedině na ztrátě paměti v těchto věcech lze založit pokusy kreslit celé období dvacetí let osvobození republiky po roce 1945 jako dobu temna, v níž byla zbavena naše kultura evropského kontextu, a v tomto ohledu je připočítávat k letům fašistické okupace. Kultura tohoto období prý poklesla na úroveň planého propagandismu a náš národ byl odsunut na kulturní periférii Evropy. Mluvil jsem o těchto otázkách u příležitosti 100. výročí narození Petra Bezruče s řadou soudruhů jak z oblasti umění, tak s těmi, kdo umění přijímají a mají je rádi. Dali mi za pravdu, že podobné soudy, které přehlížejí podstatu historických přeměn společnosti i samu skutečnost, nutně vedou nejen na scestí, ale docházejí k souzvuku s ideologií a politikou nepřátel naší společnosti.

V poslední době se proti socialistickým zemím cílevědomě rozpoutává rozsáhlá antikomunistická kampaň. Má jednak podpořit stupňující se útočnost imperialismu, jednak ve světovém veřejném mínění snížit 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce. V této antikomunistické kampani je naše strana obviňována ze zvůle proti inteligenci, z nekulturnosti, z antisemitismu, dokonce fašismu.

Čím více se blíží 50. výročí Říjnové revoluce, tím více roste hysterický nástup antikomunistické propagandy. Dobrým soustem pro ni se stal Máčko se svým vystoupením proti republice. Urychleně byl vyhlouben tzv. manifest čs. spisovatelů a publikován v britském listě Sunday Times. Prudká kampaň zahájená v Rakousku pokračuje ve Velké Británii, pronikla se i v Itálii a samozřejmě také v USA.

Útok se přirozeně nemůže opřít pouze na nás. Byl vyroben falzifikát dopisu Arnolda Zweiga, který žije v NDR. Byl připraven tzv. případ Tkačenka v Londýně. Tato kampaň na sebe logicky navazuje a má stále vzestupnou tendenci. Musíme bohužel konstatovat, že potravou pro ni jsou vystoupení zmíněných spisovatelů na sjezdu. V této kampani se může Máčko, Vaculík i ostatní vidět jako v zrcadle. Antikomunistický nástup nemůže zůstat bez odpovědi. A s tvrdou odpovědí musí počítat i ten, kdo se této propagandě propůjčuje nebo jí pomáhá.

Předmětem prudkých útoků některých spisovatelů na sjezdu byla praxe uplatňování tiskového zákona. Zpravidla se v těchto vystoupeních šlo i dále a napadal se i zákon sám, samo právo společnosti na kontrolu působení hromadných informačních prostředků.

Rozebereme-li podrobněji jednotlivá vystoupení zahrnující se tiskovým zákonem, zjišťujeme, že v podstatě jde o odrazem nesprávného pojetí svobody a odmítnutím práv strany na její vedoucí úlohu ve společnosti. Naše pojetí svobody opravdu není tak široké, aby se jím mohly krýt útoky na naši stranu, na náš socialistický stát, na naši internacionální zahraniční politiku, aby se hrubě zkreslovala minulá i současná činnost strany, aby se agitovalo proti základním principům naší společnosti.

Vážíme si skutečného umění jako svého spojence

Naše strana respektuje specifičnost umění, zákony jeho rozvoje, svobodu tvůrců. Váží si skutečného umění jako svého spojence, který pomáhá formovat celého socialistického člověka, a má úctu k tvůrcům takového umění. Žádá od nich ovšem, aby v současné etapě jako občané této země svou tvůrčí činností, svou publicistikou, ideovým zaměřením své tvorby jasně stáli na půdě naší socialistické společnosti, na pozicích politiky naší komunistické strany.

Chtěl bych znovu zdůraznit to, co jsme řekli, že spolupráce a jednota politiky a kultury, politiky a literatury není vztahem podřízenosti, nejde o nějaký diktát politiky nad kulturou, literaturou. Obě tyto sféry lidské činnosti spojuje v naší společnosti jedna ideologie a jeden cíl. Tím je dána jejich jednota. Avšak právě proto, že jde o dvě odlišné sféry lidské činnosti, jde o dialektickou jednotu a spolupráci, která v sobě obsahuje diskusi, polemiku, konfrontaci. Tuto diskusi musí vždy ale prostupovat vědomí jednotného cíle i vědomí marxistické ideologické podstaty, na níž je cesta k tomuto cíli budována. Jinak by nešlo o diskusi v socialistickém rámci, ale o ideologický boj s protivníkem, nepřítelem. To je neúprosná logika, kterou nezastře žádná fráze o svobodě slova, svobodě tisku apod. Není svobody, ani svobody umělce mimo lid, mimo dělnickou třídu. Neexistuje svoboda abstraktní, ale vždy a všude konkrétní. Svoboda v daném svazku společenském, která zaručuje svobodu jedince, ale ukládá mu současně také povinnosti ke společnosti, respektování jejích zákonů.

Toto stanovisko nemá ani v nejmenším uzavřít prostor objektivní analýze, rozvoji poznání, vědecké a umělecké diskusi. V projevu soudruha Novotného k absolventům vojenských škol bylo řečeno: »Naše demokracie je třídní i naše svoboda je třídní. To znamená, že pro diskusi je u nás plná svoboda, probíhá-li v socialistickém duchu a sleduje-li zdokonalování a rozvoj socialistické společnosti ve všech oblastech. Zde meze nejsou a nebudou a také nemohou být, protože socialismu je vlastní tvořivost práce rukou i ducha a je mu cizí stmulost, šablona, dogmatismus.«

Důkazem této skutečnosti jsou otázky nastolované na jednání plén ústředního výboru. V naší práci však musí platit, že při trpělivé diskusi i polemice, je-li přijato usnesení demokratickou většinou a jednotlivec setrvává na falešné platformě, odmítá disciplinovaně plnit společný postup, musíme se ptát po příčinách tohoto jednání. Nemůžeme opomíjet otázku, komu slouží, jaký je jeho cíl a omlouvat je jako nevinné a dobromyslné filosofování či měšťáctví.

Dovolte mi na tomto místě připomenout Leninův výrok: »Strana je dobrovolný svazek, který by se nevyhnutelně rozpadl nejprve ideově, ale pak i materiálně, kdyby se nezbavoval členů, kteří hlásají protistranické názory. A hranici mezi stranickým a protistranickým určuje stranický program, určují ji taktické rezoluce strany a její stanovy.« Ti, kdož zneužili tribuny IV. sjezdu spisovatelů, nejsou tak naivní, aby tato stanoviska neznali. Protože v jednání sjezdu šlo o základní otázky politiky, informovali jsme stranu o skutečné situaci a mobilizovali ji proti scestným tendencím.

V přípravách dnešního našeho jednání považovali jsme za nezbytné znát dobře také stanovisko spisovatelů — členů strany i nestraníků. Hovořili jsme s řadou z nich, mnozí poslali ústřednímu výboru svá stanoviska a doporučení písemně. V mnohém jsou naše stanoviska totožná. Sekretariát ÚV se rovněž obrátil na stranickou skupinu ústředního výboru Svazu spisovatelů, aby se zabývala sjezdem a dala k dispozici stranickým orgánům vlastní hodnocení.

Nechceme v nejmenším snižovat význam i úroveň nebo alespoň užitečnost oněch sjezdových vystoupení, která vskutku upřímně měla na srdci další rozvoj socialistické literatury a celé naší společnosti. Opakuji však, že zde nejde o literaturu, nýbrž o politiku, a nikoli o rozvíjení politiky naší strany, nýbrž o pokus jednotlivců zaútočit proti této politice, znevážit její kurs. Proto na tomto fóru o věcech jednáme. A vycházíme-li z toho, že tyto otázky musíme posuzovat nikoli jako komunisté-umělci, ani jako komunisté-ekonomové nebo komunisté-politici, jak se to rádo říká, ale prostě jako členové jedné komunistické strany, pak musíme dospět k jednotným společným závěrům. A stejně tak pokud jde i o otázky kulturní politiky je pro nás jedinou, společnou a závažnou základnou rezoluce XIII. sjezdu o dalším rozvoji socialistické kultury, usnesení letošního únorového pléna ÚV a další stranická usnesení.

Jde o principiální postoj

Předsednictvo ústředního výboru před týdnem zhodnotilo poučení, která IV. sjezd Svazu spisovatelů přinesl, a přijalo některé závěry. Vycházeli jsme přitom z vědomí, že řešení závažných problémů ve spisovatelské obci, které se hromadily po této a vyjevily se v některých vystoupeních na IV. sjezdu Svazu spisovatelů, nelze dosáhnout ze dne na den. Úsilí, které by všechny zdravé síly naší literatury pevně zakotvilo na platformě kulturní politiky strany, musí vyvinout jak strana, tak orgány státního řízení kultury a především sami spisovatelé-komunisté s cílem dobrat se co možná brzy k prosazování dlouhodobě orientovaných záměrů, uceleného pozitivního programu namísto dosavadní značné improvizace a silami mrhajícího řešení kalamitních situací.

Musíme uvědomělé vytvářet podmínky a prostor pro pohyb rozporů, které jsou zatím často zaznamenávány až dodatečně, neboť jejich řešení je nastolováno vedle strany a někdy i proti straně. Je nutné dosáhnout přirozeného stavu, v němž se vývoj k socialistickému umění stane organickým procesem uvnitř vlastní tvorby. To kromě jiného znamená nezaměňovat, mechanicky neztotožňovat funkci a úlohu literatury a tvůrců s funkcí spisovatelské organizace, soustavně hledat cesty k jednotlivým skupinám spisovatelů, zvláště k nastupující tvůrčí generaci, přivádět je k uvědomělé činnosti na pozicích kulturní politiky strany.

To vyžaduje považovat spisovatele-komunisty za aktiv strany, daleko více než dosud je začleňovat do součinnosti se stranickými a státními orgány, přivádět je k aktivnímu podílu na vytváření a realizaci kulturní politiky strany nejen na úrovni centra, ale i krajů, okresů a míst, kde spisovatelé žijí a působí nebo kde se mohou důvěrněji seznamovat s praktickou problematikou boje za další rozvoj socialistické společnosti a podílet se tak na něm. Lze přitom jen potvrdit již známé pravidlo, že nenáhradnější metodou politického vlivu je osobní styk, je nutno usilovat do bu-

doucna o to, aby se vzniklé rozpory řešily především ideologickými prostředky a administrativních zásahů se užívalo jen v krajních, nevyhnutelných případech a aby tak činily státní orgány. Několika takovým rozhodnutím se však nelze vyhnout nyní po IV. sjezdu Svazu spisovatelů, kdy se věci natolik vykolejily, že je nutné přijmout rozhodná opatření, čímž se nejen založí obrat situace, ale současně vyvrátí mylné domněnky, že strana není schopna se postavit proti tzv. »demokratické« opozici několika spisovatelů.

Předsednictvo ústředního výboru především zaujalo stanovisko k těm členům strany, kteří svým postupem na IV. sjezdu Svazu spisovatelů i v jeho přípravách hrubě porušili stanovy strany a ocitli se na protistranické platformě.

Soudruh Hendrych informoval poté o závěrech předsednictva ÚV KSČ a ústřední kontrolní a revizní komise k porušení stanov strany spisovateli Ivanem Klímou, A. J. Liehmem, Pavlem Kohoutem, Ludvíkem Vaculíkem. Plenární zasedání ÚV KSČ přijalo k této informaci usnesení, obsažené v komuniké ze zasedání plénu ÚV KSČ.

Bez rozhodných a důrazných opatření se nelze obejít ani v oblasti informačních prostředků Svazu spisovatelů. Předsednictvo ÚV KSČ soudí, že je nezbytné, aby Literární noviny byly převedeny do působnosti ministerstva kultury a informací. Byli jsme svědky toho, jak postupem doby Literární noviny posunuly svůj hlavní zájem do oblasti politické publicistiky. Jejich jednostrannost vedla nakonec ke zcela negativním postojům. Literární noviny se staly platformou stálého pochybovačství a šíření liberalistických nálad. Podstatné změny nenastaly ani po stranickém usnesení ke kulturním časopisům v roce 1954, ani po usnesení k Literárním novinám v roce 1966. Ideologická komise i jiné orgány strany jednaly několikrát s redakcí i předsednictvem Svazu o stanoviscích Literárních novin. Zásadní výtky a požadavek správného zaměření nebyly vzaty v úvahu. Naopak postoj Literárních novin našel mnohdy v orgánech Svazu spisovatelů obhajobu.

V zájmu zesílení stranického vlivu ve Svazu spisovatelů přijalo předsednictvo ÚV KSČ zásadu, že k úkolům stranických orgánů a organizací všech stupňů patří také individuální a skupinová práce se spisovateli mimo orgány Svazu spisovatelů. V tom směru je nutné posílit pravomoc územních orgánů strany, obnovit pravidelné osobní kontakty stranických a státních funkcionářů se spisovateli. Ideologickému oddělení ÚV KSČ bylo uloženo, aby ustavilo aktiv spisovatelů, kteří by se podíleli na projednávání i přípravě důležitých materiálů z této oblasti, zúčastňovali se akcí strany v krajích a okresech. Přednostně je nutné vytvořit těsné kontakty s mladými spisovateli, vytvářet předpoklady pro to, aby se nejlepší z nich platně začlenili do řad členů strany. Ministru kultury a informací předsednictvo uložilo, aby dbal na soustavné seznamování spisovatelů s postupem socialistické výstavby přímo v místech a zabezpečil, aby umělci se mohli pravidelně neformálně setkávat s představiteli strany a státu.

V celé této oblasti musí významnou úlohu hrát ministerstvo kultury a informací v souladu s jeho schválenou koncepcí. Bude správné zpracovat podrobný program individuálního tvůrčího i materiálního zabezpečení spisovatelů, hlavně starší a mladé generace. Do tohoto perspektivního programu zahrnout přednostně tvůrčí ocenění, pomoc v uplatnění tvorby, ale i otázky bytové, péče o zdraví apod. Podobný program je nutno vypracovat i v příslušných krajích.

Na katedře kulturní politiky KSČ na Vysoké škole politické bude správné sestavit komplexní program zkoumání účinnosti kulturní politiky a zadat sérii aspirantských prací na dané téma z uvedené oblasti.

Dále jsme uložili do konce roku 1967 zhodnotit zkušenosti s uplatňování nového tiskového zákona a přijmout taková opatření, která zřetelně zvýrazní odpovědnost a autoritu šéfredaktorů a zvýší úroveň práce publikační správy.

Předsednictvo ÚV KSČ zavázalo komunisty vo vedení Svazu spisovatelů, aby zahájili přípravné práce na koncepci všestranného rozvoje socialistické tvorby a vyjasnění celkového postavení Svazu v současnosti. Za tím účelem bude správné připravit tvůrčí konference, setkání spisovatelů se čtenáři, knihovníky apod. Na prvém úkolu by se měla podílet Čs. akademie věd a její příslušné ústavy. Dále předsednictvo ÚV KSČ doporučuje, aby v Praze a Bratislavě se ustavily samostatné spisovatelské pobočky, a tím se vytvořila svazová základna pro rozvíjení zájmů všech členů v těchto kulturních centrech. Ve spolupráci s orgány strany v Ústí nad Labem a v Plzni je čas připravovat ustavení spisovatelských poboček v těchto krajských městech.

□

Na závěr chci upozornit znovu na dvě základní myšlenky. Především musíme mít principiální postoj ke všemu, co zneužívá naši socialistickou demokracii a pokouší se podkopat její základy. Nemůžeme být smířliví vůči nositelům takovýchto snah a musíme jim brát půdu zejména soustavnou ideologickou prací, rozvíjením marxismu-leninismu, důsledným prováděním politiky strany. Za druhé bych chtěl opakovat, že se nemůžeme dát svést k tomu, abychom zaměňovali literaturu a její tvůrce za spisovatelskou organizaci a tím méně za ty, kdo se snažili vystoupit na sjezdu s opoziční politickou platformou. Naše literatura ve své rozhodné většině stojí na půdě naší socialistické společnosti, angažuje se v jejím zájmu. Pravda, dnes nebyla příležitost tuto stránku rozvíjet. O postoji strany a našeho socialistického státu však mluví četná ocenění, kterých se soustavně uměleckým tvůrcům dostává, i podmínky pro uměleckou tvorbu, které se neustále rozšiřují. To je hlavní směr našeho snažení. Jevy a tendence, které našly svou scénu na spisovatelském sjezdu, byly útokem nejen na stranu, na náš socialistický stát, společnost, ale i na naše umění a literaturu, na jejich nejvlastnější zájmy. Proto je odmítáme pevně a jednoznačně. Současně se obracíme ke všem spisovatelům, jimž je věc naší strany a socialismu drahá, aby spolu se stranou aktivně působili především svou tvorbou a společensky se angažovali v úsilí o další vzestup republiky, o vítězství socialistických idejí, o rozkvět naší socialistické literatury.

(Mezititulky RP)

RUDÉ PRÁVO, 30. září 1967, str. 2. a 3.

Z diskuse na zasedání ÚV KSČ

Soudruh Miroslav Rastvřík

15/238/X

Všichni jsme jistě počítali, že přechod na novou soustavu nebude bez problémů, ale skutečná praxe překonala naše úvahy. Uznalo se, že plán vzniká za zvláštních okolností, jeho dopracování, často změny však narušily i přípravu schválení a registraci kolektivních smluv. V nich je sice zakalkulován průměrný růst mezd v tomto roce o 2,9 %, avšak jiné vlivy v národním hospodářství působily silněji na jejich vývoj. Finanční a cenová soustava umožnila podnikům, aby si mnohdy nezaslouženě vytvořily větší finanční zdroje, než předpokládaly propočty, na nichž byla realizace nového řízení založena.

V tomto vývoji, kdyby měl trvat, by se skrývalo nebezpečí. Přebytek prostředků získaných mnohde zcela nesprávně při přestavbě velkoobchodních cen nevede k hospodárnosti, k onomu ekonomickému tlaku. Naopak. Oslabuje socialistické zásady odměny za práci, nevede k tomu, aby výkonní, schopní a poctivi pracovníci byli výrazně rozlišeni od průměrných a podprůměrných. Nevytváří objektivní tlak na provedení denivelizace. Jestliže jako odbory podporujeme rychlejší růst mezd, který má umožnit správnější odměňování a mzdovou denivelizaci, nikdy nechápeme mzdové otázky odtrženě od pracovních výsledků. Přestali bychom být socialistickými odbory, kdybychom pro krátkodobý úspěch růstu nominálních mezd obětovali růst reálných mezd, kdybychom otevřeně nousuzovali na nebezpečí inflačního tlaku, jenž by znehodnocoval plody práce našich pracujících. My programujeme a podporujeme růst mezd, prosazujeme jej do plánu, avšak tak, aby byl realizován při rychlejším růstu produktivity práce a finální produkce a při včasném a kvalitním plnění dodávek pro vnitřní a zahraniční obchod.

Hovořím o tom znovu proto, že se vyskytly názory i v odborových organizacích a orgánech, zda bylo správné, že k dosažení souladu ve vývoji mezd a produktivity práce přijala vláda opatření obsažená v usnesení vlády číslo 228. Opatření, která přijala vláda k usměrnění a omezení nesprávných důchodů, nejsou výrazem nedostatečné stability ekonomických nástrojů, ale byla vyvolána nedostatečným postupem při uplatňování nové soustavy v oborech a odvětvích. Z květnového plénu ústředního výboru strany vyplývá řada vážných úkolů pro hospodářské a vládní orgány všech stupňů i pro odborové orgány. V odborech jsme na závěr květnového plénu reagovali na našich plenárních schůzích a prověrkou kolektivních smluv. Situaci nám zkomplikovalo to, že realizace vládních usnesení č. 225 a 228 byla resorty a obory provedena liknavě, nedůsledně, mnohde i administrativně. Není málo případů, že na podniky se opatření dostala po linii vedení až počátkem září. Za nejednotnost postupu je tedy kritika pracujících oprávněna.

V poslední době, zvláště poté, kdy jsme se v odborech plně postavili za závěry květnového plénu ústředního výboru strany, slyšeli jsme nebo i četli často kritiku na náš postup. Bylo nám a je nám vytýkáno, že prosazujeme závislost růstu mezd na výsledcích práce. To bych chtěl zdůraznit — na výsledcích práce, a ne na zdrojích, jejichž rozsah a růst za současného stavu vzniká a působí nezávisle na společenské produktivitě práce. Musíme čelit názorům, které vulgarizují tato opatření. Namítají, že produktivita měřená hrubou výrobou je nepřesný ukazatel a že vázat na ni hmotnou zainteresovanost může vést ke starým praktikám nahánět produktivitu spotřebou materiálu, kooperací apod. Slyšeli jsme i takové názory, když to chcete, tak vám nějak ten ekonomický koktají namixujeme.

Přitom usnesení vlády č. 312 umožňuje podnikům postupovat diferencovaně a vyjádřit v plánu a v kolektivní smlouvě vztah, který v konkrétních podmínkách podniku nejlépe vyjadřuje dynamiku hospodářského rozvoje a mzdového vývoje. Zpravidla bude vyjádřený jako proporce mezi růstem průměrných mezd a produktivitou práce nebo mezi celkovým objemem prostředků určených na mzdy a předpokládanou produkcí vyjádřenou vhodnou podnikovou metodou. Vždy se zdůrazňovala nutnost ekonomických rozborů a individuálního přístupu vyšších hospodářských orgánů, podniků a závodů. Zásadně byla odmítána stará metoda rozpisu normativů, přitom však jsme se setkali s případy, kdy nejen vztahy na tento rok byly předepsány direktivně, ale stejně se postupovalo na některých oborových ředitelstvích při přípravě plánu na rok 1968.

Na druhé straně odmítáme takový postup, který svědčí o politické nedomyšlenosti, jestliže v některých podnicích byla požornost hospodářských pracovníků soustředěna úzce jen na přesvědčování odborových orgánů i všech pracujících, že je nutné změnit tempo růstu mezd místo toho, aby se hledaly cesty pro zvýšení produktivity práce. Je škodlivé, když boj za vysokou produktivitu práce se přesune do oblasti úvah nebo obcházení problémů. Nemůžeme ztrácet čas filosofováním, ale neprodleně hledat cesty, jak produktivitu práce zvýšit.

Očekávali jsme, že zejména oborová ředitelství, ale i ministerstva vytvoří předpoklady pro poradenskou službu, pro racionalizaci, budou řešit otázky technického rozvoje. Dnes stále ještě můžeme konstatovat, že takováto činnost oborů a ministerstev je spíše výjimkou než pravidlem. Zkušenosti, které jsme získali při prověrce kolektivních smluv, chceme využít při jejich přípravě a registraci na rok 1968. Poučení vývojem v tomto roce usiluje me, aby vzájemný vztah mezi produktivitou práce a růstem mezd byl zapsán v kolektivních smlouvách. Přitom však zdůrazňujeme, že stanovení tohoto vztahu má vést k aktivní technické a organizační činnosti a nemá znamenat stropování výdělků.

Po zkušenostech z přestavby velkoobchodních cen v letošním roce bude velmi důležité, abychom při realizaci celé řady opatření v oblasti cen, která jsou připravována pro rok 1968, se vyvarovali chyb, kterých jsme se dopustili při realizaci prvé etapy. Lidé se zejména obávají, aby se při zavádění ekonomicky odůvodněných relací cen jednotlivých výrobků neúměrně nezvyšovala celková cenová hladina. Nelze připustit, aby byla překročena stanovená úroveň cen. Také my v odborech se začínáme problematikou cen zabývat. Chceme, aby postupně naše odborové orgány a organizace se stejným důrazem, s jakým se zabývají mzdami, věnovaly pozornost vývoji cen, a to zejména ve vlastní výrobě. Přitom však odborů orientujeme proti neodůvodněným snahám zvyšovat ceny. Chceme, aby odborové orgány zejména vyvíjely také svůj tlak k tomu, aby za porušování cenových předpisů byli postižení především ti, kdož předpisy porušili a porušení cenové kázně připustili. Má-li být zaváděn pořádek, je třeba přestat s anonymitou viníků, a to se netýká jen oblasti cen. Naše vlastní zkušenosti z přípravy plánu na rok 1968 v závodech a podnicích ukazují nebezpečí, že se bude opět opakovat historie z přípravy letošního plánu. Zpoždění shora zkrátilo termíny závodům a podnikům, takže se na sestavení plánu pracovalo ve dne v noci, přitom však nezbývá žádný čas na jejich posouzení a projednání s pracujícími.

Myslíme, že by bylo dosaženo většího politického i hospodářského efektu, kdyby změny operativních nástrojů byly uvážlivě připraveny a uskutečněny komplexně při stanovení zásad pro tvorbu ročního plánu a v průběhu roku pouze opravdu jen v mimořádné situaci. Přineslo by to nejen lepší ovzduší, ale i možnost lépe soustředit pozornost hospodářského i odborového aktivu na hlavní problémy každého podniku.

RUDÉ PRÁVO, 28. září 1967, str. 3.

RUDÉ PRÁVO, 29. září 1967, str. 2. 16/238/X

Z diskuse na zasedání ÚVKSČ ve dnech Soudruh Václav Škoda 26.-27. září 1967

Návrhy na přípravu voleb do národních výborů, Slovenské národní rady a Národního shromáždění, předložené ústřednímu výboru, jsou podle mého názoru správná a odpovídají současná etapě politického vývoje. Nelze mít sebemenší pochybnosti o správnosti oddělení voleb soudců od voleb do zastupitelských sborů, neboť cíl obou voleb je jiný. Při volbách do zastupitelských sborů jde o zajištění účasti lidu na správě státu, zatímco volby soudců směřují k upevnění socialistické zákonnosti. Vztahy voličů a kandidátů na poslance a vztahy voličů a soudců jsou naprosto odlišné a také možnosti výběru kandidátů při volbách soudců jsou značně omezené, takže spojení voleb soudců s volbami do zastupitelských sborů, odůvodňované ekonomickou nutností, učinilo z voleb soudců akt značně formální. Ústava předpokládá volby soudců, a proto bude správné ústavním zákonem prodloužit jejich volební období.

Domnívám se, že je rovněž správné v těchto volbách oddělit od sebe volby do národních výborů od voleb do Národního shromáždění a Slovenské národní rady tak, aby to byly dvě politické kampaně. V tomto volebním období podle usnesení XIII. sjezdu byla podstatně rozšířena pravomoc národních výborů, a tím vytvořena možnost dalšího rozšíření účasti občanů na správě státu prostřednictvím národních výborů.

Nové prvky předloženého volebního systému, jako je vícemandátový volební obvod, větší počet kandidátů, než činí počet volených poslanců, a trojí možnost přímého vlivu na výběr kandidátů ze strany voličů, znamenají podstatné rozšíření socialistické demokracie a ústavou zaručeného volebního práva občanů.

Chtěl bych se při této příležitosti vyjádřit k té části sjezdu spisovatelů, která obsahuje hlasování Ústavy a zastupitelských sborů a vyslovuje pochybnosti o tom, zda se nám za dvacet let podařilo provést některé ze základních ústavních práv občanů, vyjádřit se k tomu, že »nebyla u nás vyřešena žádná lidská otázka«.

Měl jsem možnost v letošním roce porovnat rozsah a záruky ústavních práv 70 zemí světa, které jsou členy Meziparlamentní unie, neboť tato otázka byla zařazena na pořad jednání jejích orgánů. Přál bych všem těm falešným kritikům literárním a ostatním, aby mohli být přítomni podobné diskusi, neboť by je snad představitelé západních parlamentů na svých vývodech a argumentech přesvědčili o omezených právních zárukách velmi úzkého okruhu jejich ústavních práv. Zástupci rozvojových zemí dokonce odmítli o nějakých zárukách jednat, neboť poukazovali na to, že jejich země jsou ekonomicky závislé na bývalých metropolích a za tohoto předpokladu nelze u nich mluvit o reálnosti práv občanů proklamovaných v jejich ústavách. Zástupci kapitalistických parlamentů, kteří navrhli zařazení této otázky na pořad jednání, se mohli vykázat jenom jedinou, to jest soudní zárukou omezeného počtu ústavních práv proklamovaných v jejich ústavách. Třebaže jenom 8 zastupitelských sborů socialistických zemí z celkového počtu 70, nikdo z přítomných nemohl po jejich vystoupení popřít velké přednosti socialistických zemí při záruce ústavních práv a svobod občanů v různých politických systémech. Také se o to nikdo nepokusil. Přímo ústava určuje v socialistických zemích hlavní záruky práv a svobod občanů, to je společenské vlastnictví výrobních prostředků, plánovité řízení národního hospodářství a účast mas na správě státu prostřednictvím volených zastupitelských sborů, od nichž je odvozena pravomoc ostatních orgánů státu. Ústavní práva jsou tedy nejenom proklamována, ale zajišťována celou společností materiálně, politicky a organizačně, vedle toho a právě v důsledku toho téměř každé z nich je provedeno speciálním zákonem nebo celým kodexem, aby byly občanům umožněny další, třeba někdy i soudní záruky.

Naše socialistická ústava nabyla účinnosti 11. července 1960, a já skutečně neznám ani jedno z ústavních práv a svobod v ní uvedených, které by od té doby nebylo provedeno podle ekonomických možností naší společnosti. Podle mého názoru sociální práva občanů jsou někdy zajišťována i nad současné ekonomické potřeby a možnosti společnosti. Uvedu jenom několik letmých příkladů, abych ukázal na neprávdivost tvrzení vzniklých o tom na sjezdu spisovatelů. Začnu s tím základním ústavním právem občana socialistické společnosti, kterým je právo na práci a její spravedlivé odměny. Nikdo snad nemůže pochybovat u nás o tom, že toto ústavní právo bylo v naší společnosti důsledně provedeno. A to namnoze tak, že jde v praxi až nad požadavek ústavy tam, kde kritizujeme tak zvanou sociální zaměstnanost, která neodpovídá ústavnímu požadavku spravedlivé odměny za práci. I když je pravda, že záruka tohoto ústavního práva v době probíhající ekonomické reformy činí někdy starosti, neboť výlučně ekonomické aspekty efektivity by doporučovaly i opak, přesto se vždy ústřední výbor důsledně postavil na stanovisko ústavy a rozhodl o tom, že nelze řešit uzavírání neefektivních podniků bez zabezpečení pracovních příležitostí pro jejich zaměstnance nebo na úkor zvyšování životní úrovně pracujících, a řešit zajištění růstu jejich nominálních a reálných mezd. Přitom je třeba zdůraznit, že plně odpovídá naší ústavě zajistit občanům právo na práci tam, kde to naše společnost potřebuje.

Nejsou to však jenom ekonomické předpoklady, které vytvářejí záruky ústavního práva na práci a její spravedlivé odměny. Tato práva pracujících jsou rozvedena a zajištěna zvláštním kodexem práce přijatým v tomto volebním období, který podrobně upravuje pracovní poměry všech zaměstnanců. Zajišťuje současně rozsáhlá práva odborových organizací, zejména pokud jde o otázky mzdové, pracovní doby, zákonné dovolené a podobně. Ústava a kodex práce zajišťují všem zaměstnancům postupné zkracování pracovní doby bez zmenšení mezd a platů. Další ústavní právo na ochranu zdraví a léčebnou péči stejně jako materiální zajištění ve stáří a v případě neschopnosti v práci přísluší v Československu všem občanům v takovém rozsahu, že jsem se zbytečně pokoušel najít druhou zemi na světě, která by měla 14 milionů obyvatel a téměř 3 miliony důchodců.

Totéž platí i o dalším návrhu usnesení o vyrovnání sociálních nároků družstevních rolníků s ostatními pracovníky, o prodlužování placené mateřské dovolené apod. Vedle speciálních zákonů, které provádějí tato ústavní práva, ve všech těchto oblastech jsou zajištěna významná práva odborovým organizacím, což je speciální úprava československého zákonodárství. Sami zaměstnanci na závodech rozhodují podle zákona o použití celého nemocenského zabezpečení a spravují prostředky k němu určené a dotované státem. Domnívám se, že je zcela zbytečné hovořit o tom, jak se provádí ústavní právo, které zajiš-

čuje všem občanům právo na vzdělání a podle něhož vzdělání je poskytováno zdarma na všech školách. Toto právo se za posledních 20 let stalo tak samozřejmým, že jej dovedou ocenit jenom ti, kteří se za dřívějšího režimu museli vydržovat a probíjet na studiích, a závidí nám jej bratrské strany v kapitalistických režimech.

V další části svého vystoupení hovořil soudruh Škoda o některých otázkách navrženého volebního systému. Zdůraznil, že voličům se dává plná možnost zúčastnit se výběru svých kandidátů — poslanců do zastupitelských sborů. Je samozřejmé, že při velké pravomoci a zodpovědnosti, jakou mají u nás podle ústavy a stranických dokumentů zastupitelské sbory, plné uplatnění demokracie souvisí úzce s kvalitním výběrem zástupců lidu v těchto orgánech. Nemám zde na mysli jenom odbornou stránku, ale i politickou. Úzký specialista nemůže se často zúčastnit na řízení veřejných záležitostí proto, že si nevytvořil správný vztah k masám pracujících. Proto při správném výběru je třeba podle mého názoru vybírat takové kandidáty, kteří svým vztahem k lidu dávají záruky, že budou vždy hájit zájmy tohoto lidu a že současně svou rozumovou vyspělostí mohou řešit i problémy státního politického zřízení na daném stupni zastupitelského sboru.

RUDÉ PRÁVO, 29. září 1967, str. 2